

# Ado Nao Masolo Isnan Libro

There is Lots to Learn  
From Books

Articles and Illustrations by:

Miss Edith Bacbac  
Mrs. Noëlle De Castro  
Mr. George Ged-ang

with the help of:  
Miss Marjorie Draper  
Miss Judy Wallace

Summer Institute of Linguistics-Philippines, Inc.  
Translators 1973 Publishers

Published

in cooperation with  
Bureau of Public Schools  
and  
Institute of National Language  
of the  
Department of Education and Culture  
Manila, Philippines

1173-330  
Printed in the Philippines

## FOREWORD

Some of the glory of the Philippines lies in the beautiful variety of people, and languages within its coasts. It is to the great credit of the national leadership over the years that no attempt has been made to destroy this national heritage. The goal has been instead to preserve its integrity and dignity while building on this strong foundation a lasting superstructure of national language and culture.

The present book is one of many designed for this purpose. It recognizes the pedagogical importance of dividing literacy and second-language learning into two steps--literacy being the first. When a student has learned to read the language he understands best, the resulting satisfaction in his accomplishment gives the drive and confidence he needs to learn the national language. His ability to read, furthermore, is the indispensable tool for the study this program will require.

The Department of Education of the Philippines is proud to present this latest volume in a nationwide series designed to teach the national language through literacy in the vernaculars. It will strengthen both the parts of the nation and the whole.

Juan L. Manuel  
Secretary

## FOREWORD

One of the noble aims of Education is to equip every citizen to participate meaningfully in his society and to share in shaping the destiny of his country. Providing literacy instruction in each man's vernacular is a basic step in realizing this goal. To promote this purpose the Summer Institute of Linguistics works in agreement with and under the auspices of the Department of Education in the preparation of instructional and supplementary reading materials for the various Cultural Minorities of our country.

The Bureau of Public Schools takes pleasure, therefore, in presenting this volume of literacy material which is part of its list of approved supplementary reading materials prepared for use by the Public School in the areas using the vernacular of these materials.

LICERIA BRILLANTES SORIANO  
Director of Public Schools

## PREFACE

This book contains articles about different topics, most of which are informational and a few are a little bit instructional. This book is designed to serve as a reading material in Adult Education classes as well as a supplementary reading material in the elementary grades.

This is one of a series of books prepared during a Writer's Workshop sponsored by the Summer Institute of Linguistics in cooperation with the Department of Education and Culture held in September and October, 1973 at Bagabag, Nueva Vizcaya. Participants were teachers from the Bureau of Public Schools.

## PREFACE

Nateketeken ay banag nan naisolat isnan naay ay liblo. Kaneg is-istolya nan tapina, ya wada nan tapina ay makaisolo is gawis ay ikkan. Nan naay liblo, naalamid ay pala mabasbasa isnan men-oskilaan di amam-a ya inin-a. Mabalin abes ay maosal isnan oskilaan mailogi isnan maikadwa enggana'y maikan-em.

Siyana nan esa ay liblo ay naalamid issan Writer's Workshop id Bagabag, Nueva Vizcaya ay inpangolon nan Summer Institute of Linguistics ya nan Departamyento nan Edukasyon ya Koltora isdin Setyembre ya Oktobre, 1973. Nan ninsolat, mimistala ya mimistolo isnan oskilaan di Publiko.

## BUOD

Ang aklat na ito ay para sa mga bata at matatanda na ibig makaalam ng sagot sa bakit, paano, kailan at saan. Maingat ang pagkakayari ng babasahing ito at naglalaman ng kawili-wiling impormasyon tungkol sa mga bagay-bagay na maaaring hanggang ngayon ay nakapagtataka pa rin sa iba. Bukod sa pagbibigay ng impormasyon, nakakatulong din sa lalong ikadadali ng pagbasa.

## CONTENTS

	Page
Kadadayaw Ay Primyo . . . . .	1
Nan Ikkan Nan Solat Ay Mendaan . . . . .	8
Plastik . . . . .	14
Nan Biyang Nan Poso. . . . .	18
Kadadayaw Nan Men-idonal Is Basa . . . . .	21
Nan Paggawisan Nan Paggag . . . . .	26
Pamili Palaning . . . . .	32
Aloplano . . . . .	39

## KADADAYAW AY PRIMYO

Nan tew-en di 1973, nabanol ay tew-en pala isnan Amilikano ay Linguists isnan Pilipinas. Isnan tew-en ay naay, wada nan inapitda ay awnitda tawiden ay mangigasgasing isnan posposoda olay intoy omayanda. Ngan ngata tona?

Ngem ay sino nan naayda ay makwani en Linguists? Dadan inmali isnan Pilipinas? Dan abes nan kalitako nan kayatda ay solsolowen?

Issan tew-en di 1953 nan nangilogiyanda ay inmali isnan Pilipinas. Nakitolag nan Summer Institute of Linguistics isnan Departamiyento nan Edukasyon nan Gobilno tako panggep nan talabakoda. Daet pinalobosan nan Gobilno tako ay omalida isnan Pilipinas tay gawigawis nan gandatda ay ikkan ay tomolong ken datako. Nan Summer Institute of Linguistics, siya nan organisasyon nan naayda ay linguists ay kakadwanda Donna Hettick, Marjorie Draper ya si Judy Wallace ay

linguists tako idsina. Daida nan mentetee id Bogang.

Nan naay organisasyon nan linguists isnan Filipinas, esa ay parti laeng nan dakkedakkel ay organisasyonda ay mangsakop isnan adoado ay nasyonis isnan lobong. Nan nangnanglona ay gandat datona, et mang-adal isnan nateketeken ay kali nan nateketeken abes ay gropon di ipogaw. Ikkandana tapno maisolatda ta maipriserba, ya ta wada nan impoltanti ay gawis ay kaosalanda ay kaneg nan kananda en science di linguistika ay kaad-adalan di kali. Isnan talabokoda, maitaptapi nan mangipaawatanda isnan nasantowan ay kalin Apo Diyos. Isnan ikkanda ay mangisolat isnan bibliya isnan kali tako ay maawatan tako, dadapay tomolong ay mangisolo ay mangbasa, awnit to getken tako nan gawis ay ikakkan di matatago ay menpatolong is kinakristiyano. Kaneg dedan missionaryos datona.

Idwani ay tew-en di 1973, siya nan ika-

dowampoo ay annibersaryo nan linguists isnan Pilipinas. Wada et nan dakkel ay sintro ay opisina id Manila. Wada nan dakkel ay istasyonda id Nasuli, Bukidnon ay mangsakop isnan talabakoda isnan nateketeken ay solsol di Mindanaw. Nan osto ay istasyonda id Bagabag, Nueva Vizcaya siya abes nan mangsakop isnan am-in ay linguists ay naiwalas ay mentaltalabako idsina bandan di Luzon.

Nan naayda ay linguists, kaykayatda ay makiili isnan anaddawi ay balyos olay mo maid omey is logan. Ngem tapno adida onay maligatan isnan menbiyahiyanda, wada nan tinmolong ay organisasyon ay maosal nan aloplanoda ya nan paylotda. Siyana nan kananda en Jungle Aviation and Radio Service, JAARS. Wada nan dowa ay aloplano ay naidistino id Bagabag. Ad-ado nan wada id Mindanaw. Eyaka nan kad-an datona ken datako ay Pilipinos. Adoado nan intaytayawda ay masaksakit ay ikamakanda isnan ospital. Id

Natonin abes ay maid logan is omdan, kaadowan ay nan aloplano nan linguists nan os-osalenda ay menbiyahi. Wada abes nan radyoda ay mabalin ay makikalida isnan ap-apoda ya nan kakadwada olay adda-addawi nan kad-anda. Mabalin abes ay makiosal tako isna mo waday dadlos impolontanti ya kamakam is ipadamag tako am-amed id Manila, dapay mo naengew nan pagtiligramaan.

Isnan naay ikadowampoo ay tew-enda isnan Pilipinas, wada et nan sin-gasot ya tolompoo et wao(138) ay linguists ay naiwalas ay mangad-adal isnan waay omabot ay tolompoo et enem(36) ay nateketeken ay kali. Adoado pay kayet nan kali tako ay egayda adalen isnan Pilipinas.

Nan naayda ay linguists, patiyenda, ya siya nan kinatet-ewana, ay nan naayda ay sigod owenno damo ay kalkalitako isnan pilipinas et apedda makalkali. Maid naisolatanda is liblo ay esada kail-ilaan is komasin. Am-amed nan naayda ay is-istolya, kankanta, ya nan ikakkan tako ay

matatago. Datona, kayatda ay maisolat ta maiprisherba isnan 'osto ay ikakkanda ay maisolat, maikali ya nan kaolnosanda ya kasolsolpowan nan kali mo maikwanida. Ado pay nan naligat ay ik-ikkanda ay mangad-adal isnan sigod ay kali tako.

Olay pay mo siyana nan esa ay nangnanglona ay gandatda isnan talabokoda, adoado nan ik-ikkanda ay tomoltolong isnan gobilno tako ya nan Departamiyento nan Edukasyon isnan ikkanda ay mang-ayowan isnan ipogaw, am-amed ken datako ay makwani en "Cultural Minorities" ay wada isnan anaddawi ay solsolis isnan Pilipinas ay naodi owenno egay pay naidokalan.

Gapot isnan sakripisyoda ya gagetda ay mangtulong ya mangiyanap isnan mensolowan nan egay nin-oskila tapno makabasada ya makasolatda, nan ikkanda abes ay tomolong isnan panggep nan saksakit ya nan mangipagawis isnan ili, ya am-amed isnan inplowinsada isnan kinakristiyano,

ya nan adoado pay ay adi kabilang, siya nan kalebbengana ay naiyawat nan esa ay kadadayaw ay primyo owenno gondaway.

Isnan biyang nan gobilno tako, mabalin abes ay makwani en nan naay nangitedanda isnan naay ay polimyo ken daida et baken kedeng isnan panggep nan talabakoda ay kinalinguistda, mo di ket abes nan panggep isnan impap-ailada ya inik-ikkanda ay kaneg kina misyonaryoda ya kinakabsatda ken datako. Siyana nan esa ay kakwaniyanda en "Scholarly Missionaries" da isnan inglis isnan naay ay primyo.

Nan naay, kadadayaw owenno napateg ay primyo. Nan makaala isna et nan wada nan ikkanda ay kateteken ay kalasin di talabako ay mensilbisyo isnan paggawisan nan sapasap, owenno nan wada nan ipailada ya ikkanda ay gawis is mensalmingan ya toladen di sapasap ay ipogaw.

Siya na nan kananda en "Ramon Magsaysay Award" ay pala isnan kadadayaw ay talabako ay mangitdo owenno mangipaila isnan menkinnaawatan nan ipogaw

isnan natkenatken ay nasyonis. Wada abes nan midal ay inted Prisidinti Marcos isnan ap-apoda.

Waay manemnem tako si Ramon Magsaysay ay Prisidinti tako id kaskasin. Siya nan madaydayaw ya marisrispito ay nangipaila ya nangikkan isnan kangatowan ay ikkandi men-apo owenno men-ipangolo. San talaga ay nemnemna ay mangipagawis isnan biyag nan sapaap, talaga ay inikkana ay maid limlimdan, taltalmedan ya paam-amdena. Siya nan naipatakdelan nan naay ay "Ramon Magsaysay Award" ay kaimatangan nan gawis ay nemnemna ay impailana issan nabibiyagana danapay abes osto ay inikkan isnan menpaayan nan sapaap ay ipogaw isnan Pilipinas.

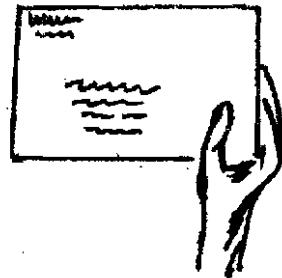
Issan pitsa 30, isnan bowan di Agosto, 1973, nan Linguists isnan Pilipinas, inawatda nan nabanol ay polimyo - kadadayaw ay gondaway ay makwari en "Ramon Magsaysay Award."

## NAN IKKAN NAN SOLAT AY MENDAAN

Kalinggan: Naay di solat tako ay nagapo ken Loboten.

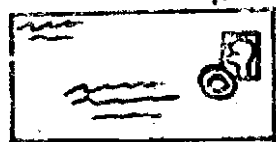
Sagsagong: Aye! Daen sia-siawyan? Simpoo ay agew et kedeng dapay id Amilika nan inneyna!

NARRATOR: Owen. Mabalin. Id wani maid eya is mendaanan nan solat. Isonga olay intoy solin di batawa nan omayam nan solat nan mendaan ay mangipadamag isnan kasasaad di esa ken esa. Maiyispikal isna nan ikakkan nan solat ay mendaan. Kaspangaligan ta sobalitan tako si Loboten. Mo masapo nan solat datako't pay-en isnan sobli. Daet isolat nan ngadana ya nan ili ay menteteana. Impoltanti abes ay isolat nan ngadan nan nagapowan nan solat. (Ilaenyo nan liklato.) Nan kagawis nan maisolat nan nagapowan nan solat tapno mo kolang nan



silyo owenno maid nan ipogaw ay ayen nan solat  
mabalin ay isagongda ken sik-a. Adida aped iwasit.

Daet pay-an is silyo esapay eyey itennag id  
Sagada issan pilisidinsiya. Nan solat tako tay  
id Amilika nan ayana dapay aloplano nan mangawit,  
tolo ay salapi nan bayadan tako isnan silyo. Ngem  
mo kayat tako es ay nan bapor nan mangawit epat ay  
pisitas nan silyo. Ngem adayo nan kasis-iawyan  
nan aloplano. Simpoo ay agew et kedeng. Nan  
bapol omeyay simbowanana. Nan solat ay awiten nan  
aloplano ay omey isnan Pilipinas tolo ay pisitas  
nan silyo. Nan awiten nan talak tolo ay nikil.  
Winakgat ay olnongen nan posman nan solat isnan  
kahon ay kaol-olnongana  
dana't timriyan. (Ilaenyo  
nan liklato.) Nan timri  
ay naay, siya nan kailaan  
nan pitsa ya nan ili ay  
nakaitennagan nan solat.

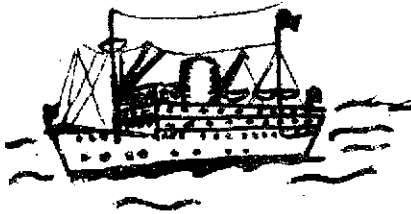


Esa pay pay-en nan posman nan solat ay naayda isnan

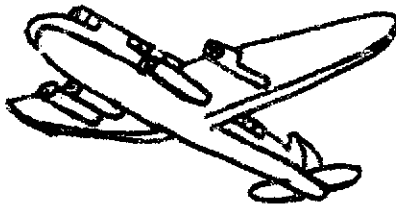
sopot ay tolda et ipaw-itna id Bagyo. Id Bagyo  
siya nan sorting office ay kanan di inglis. Isna  
nan mangilasi-lasinanda  
isnan solsolat ay ome y  
isnan nateke-teken ay  
il-ili. Am-in ay  
solat ay ome y isnan  
il-ili isnan sagsag-en  
di Bagyo, maisopotda et  
maipaw-itda isnan logan  
ay menpaey isdi ay ili. Ngem nan ome y id Manila  
ya nan an-anaddawi ay logal ipaeyda id Manila et  
isdi nan kasinda kalasinan. Nan solat ay ome y id  
dogona keg nan solat tako  
ken Loboten, id Manila san  
kaipaw-itana. Maipaey  
dedan dana isnan tolda ay  
sopot esapay maipaw-it.  
(Ilaenyo nan liklato.)



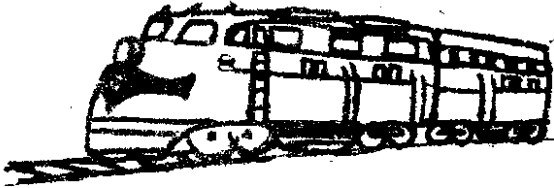
Adoado nan mabalin ay mangawit isnan solat  
ay mangyey isnan kabata-batawa.



Nan adi ayen di talak naay di bapol ay mendaan  
isnan danom. Siyana nan mangilogan isnan solat.



Mo maid talak owenno bapol naay nan aloplano abes  
ay mangitayaw.



Naay es dedan nan kananda en trin.

Isna Filipinas, tonggal bowan di Agosto ay menlogi isnan pitsan di diyisinowibi enggana mentapos nan Sityimbri, wada nan nikil ay maitoon isnan lakon di silyo. Nan nikil ay maitoon siya nan maosal ay maisopoltal isnan ospital ay kad-an nan mentobpa is basa owenno nan naayda ay natibi. Siya esna nan masapol ay nenemnemen tako tay mo adi tako pay-an issan nikil ay naay, awnit adida ipaw-it. Gawis mo pasagongenda kasin. Ngem mo mamingsan, apedda ibasola.

Sagsagogong: Owen ngem into pay ingkan san solat es kayman Loboten ay inomdan isna?

NARRATOR: Siya dedan. Intennagna id Amilika. Daet itayaw nan aloplano et id-ana id Manila. Daet ipaw-it nan opisinan di solat id Manila id Bagyo. Esapay ipaw-it nan opisinan di solat id Bagyo isna Sagada. Id Amilika mo omdan nan solat isnan ili, wadada nan malaglagbo ay mangiwalwalas isnan solat. Isnan ib-an di ili isnan Pilipinas keg id Manila wada dedan nan kanegda tona. Ngem isnan Sagada mo omdan nan solat tako siyamo entako alaen id pilisidinsiya. Siya na nan ikakkan nan solat ay mendaan.

## PLASTIK

Nan kali'y plastik nagapo isnan kalin di Greek ay "Plastiko" ay nan kayatna ay kanan nalaka ay malonag mo papoosen isonga nalaka ay masokog.

Sin-gasot kano ay tew-en nan nallos engganang nakaos-osalan di plastik. Nadnenadney ay tew-en nan nakaan-an-anapan di menprogrisowan nan plastik. Idi timpon di gobat isnan intiroy ay batawa pinmigma nan osalna. Nan ipogaw id Germany, daida nan inmona ay napigma'y nang-osal is plastik isdin gobat gapo ta kolang nan landok ya goma ay nasapo is partin di aloplano, paltog, bapor ya am-in ay natkenatken ay almas. Siyana nan nakaanapan nan osal di plastik. Idwani ay timpon di talna, plastik dedan nan kaadowan ay osalen nan ipogaw. Olay nan kodokodo dadapay kabaelan ay lomako is plastik tay nalaklakada mo nan teken ay maosal isnan baey.

Isdin tew-en di 1950 engganay 1960 pinmigma nan paktolya ay mensapo is plastik. Nan Istados Unidos siya nan kapigmaan ay mensapo is plastik sapay omonod nan West Germany, Great Britain, Russia ya Japan. .

Nan masapo is plastik et niket ay nagapo isnan kaiw, lana, kol(coal), laimston(limestone), patololyo(petroleum), asin(salt), ya danom. Isnan paktolya, ado nan ilao-laokda ay agas ken datona sapay masapo is plastik. Menbebgew ay kolol kaneg kolol di batikaang nan menlao-laokenda et kaawisan nan lomako.

Ado ay kaskasdaaw ay kasapowan nan plastik. Baken kedeng di pinggan, bandihado, tasa, malakong, palanggana, timba, owenno bayaya. Nan menkedse ay plastik ay kaneg kakedsen di landok daida nan masapo is partin di makina ya pangew di kandilo. Nan dodoktol isnan ospital sapowenda nan plastik ay kane-kanega ledeng owenno siki et

siya nan isokatda mo waday napokolan di ledengna  
owenno sikina. Mabalinday sokatan nan partin nan  
bagis ay wada nan sakitna is plastik. Nan dentista  
osalena es nan plastik ay sokogan di bab-a.

Sokatana es nan bab-a is plastik. Nan plastik ay  
dao ya dingding, pabgewena nan bab-ae di babaknang,  
nan op-opisinada ya nan tintindaanda. Ado pay  
nan masapo isnan plastik ay kaneg nan menbebgew ay  
ay-ayam di ongong-a, sapatos, balikes, kapoti,  
tilipono, oson di lamisaan, tali, ya nan  
katapi-tapina.

Ado nan maawis ay men-osal is plastik tay ado  
nan paggawisana. Nan esa, menkingaw et mamaila  
nan lakowan. Nan plastik adida menlati et gawis  
is kaig-igwaan di makan. Menyap-ewda mo nan  
maosal ay masapo is landok. Nan produkton di  
plastik, wada am-in ay menbebgew ay kolol et  
makapili is layden.

Tet-eway ado nan paggawisan nan plastik ngem  
wadada es nan kangawina. Nalakada ay bomidang

isonga masapol adida kaisagsag-en isnan apoy. Wada nan baey ay napoowan gapo isnan onga ay nang-ay-ayam isnan menbidbidang ay plastik ay pangew di lolipap. Mo abes maisag-enda isnan menpololoos, maengew nan menbegew ay sokogda. Wada es nan naipilyodiko ay nan ongong-a mabagbagaanda koma ta adida isopsopot nan oloda isnan silopin tay maid lombotan di angin et makapatey. Nabayag es ay problema nan kaibasolaan nan plastik. Mo maengew nan plastik ta maiwasit, clay mallos nan kaatna ay tew-en dapay adi kadonot. Ngem idwani, am-amed linmaing nan ipogaw et wada nan ininbintoda ay kadonotan di plastik.

Menbebgew ya makaawis tet-ewa nan produkton di plastik ngem masapol annadan nan kaosalanda.

## NAN BIYANG NAN POSO

Impolontanti nan poso tay siya nan kanega bomba ay mang-iwalas isnan basa isnan awak. Kaneg nan gengem nan kadakdake nan poso.

Isnan poso wadada nan dadakkel ay artiri (artery) ay daida nan kanega tobo ay mendaanan nan basa ay omey isnan banan-eg ay artiri ay mang-iwalas isnan basa isnan awak. Wada pay kayet nan pilmi ay banabanan-eg ay makwani en kapilari ay mang-iwalas isnan basa isnan odon di gongomot di ledeng ya siki, ya isnan am-in ay solsolin nan awak.

Wada abes nan doway boli ay kanega botilas nan ilada ngem daddadakke mo nan botilas. Menteteeda isnan gowab nan tadang. Nan logit ay nailaak isnan basa et madalosan isnan boli. Wada es nan naikakapet isnan boli ay katobongan nan logit et omeyda maolnong isnan bidong. Mo maptong nan bidong daet bomola ay isbo. San basa

ay nadalosan isnan boli, kasin somagong isnan poso. Wada es nan kalasin di owat ay makwani en bin (vein) ay siya nan mendaanan nan nadalosan ay basa ay somagong isnan poso.

Gadangdang nan getken takoy kolol nan basa ngem mo ilaen isnan mikroskop, wada obpay dedan nan polaw ay basa. Ad-ado nan gadangdang ay basa mo nan polaw isonga kanega gadangdang ~~an~~-in nan kololna. Nan talabakon nan gadangdang ay basa, sapsapowena nan makan ay magiling isnan bagis et ~~salen~~ nan awak danapay iwalas nan angin isnan awak. Nan abes polaw ay basa, siya nan soldadon nan awak tay gobatena nan sakit ay ome y isnan basa.

Ange ya nan palya nan kalakaan ay kabaelan tako ay kanen ay mangtalaken isnan basa. Ngem nan kapigsaan ya kagawisan ay mangtalaken isnan basa et nan atey, otek, boli, itlog, ya kalni.

Siyana nan dakkal ay talabakon nan poso. Isonga dalos tako ayowanan nan pososo tako tay

mo mendipikto, naligat ay maagasan ya nangina  
onay mo masokatan. Wadada nan nasokatan nan  
posoda ngem maid enay dadaet matey. Daet es mo  
waday iyadin nan doktol ay adi tako kanen kaneg  
nan nakatabtaba ay kalni, datakot matogon mo  
kayat tako ay matago-tago.

## KADADAYAW NAN MEN-IDONAL IS BASA

Nan men-idonal is basa nan esa ay nabanol ay alamid isnan kakadwa. Siyana nan kadadayaw ay ikkan ay tomolong isnan maligligatan ay makasapol. Ado nan makaawat isnan naay ay banag ngem ado kayet nan baken siwawaya ya mendowadowa ay men-idonal isnan basada. Mo mamingsan, sokod dadlosda agi nan makasapol esada pay men-ibingay isnan basada.

Nan kinatet-ewana, maid kaeegyat isnan panggep tona ay banag. Nan doktol getkenda nan ikkanda. Nan mabalin ay ikkan tako abes, masapol ay soloten tako nan ibagan nan doktol ay kaneg nan aditako koma mentaltalabako ay dagos mo kalkalpas ay nakessayan nan basa tako ya nan tapinan to ay awnit ibagan nan doktol.

Epat ay kalasi nan basa. Wada nan kalasi ay A, nan B, nan AB, ya nan kalasi ay O. Nan O, siya nan kaadowan ay kalasi. Nagasat nan akin basa

isnan naay ay kalasi tay adoado nan kaanapan di men-idonal ken daida. Siyana nan pangwaniyanda isnan inglis en "Universal donor." Nan kalasi ay AB, sin-es-a nan akin basa isna ngem siya abes nan mabalin ay mang-awat owenno mang-aksiptal isnan kompolmi ay kalasin di basa. Siya abes nan kakwaniyana en "Universal Recipient."

Nan omona ay ikkan nan doktol, iksaminena nan basan nan makasapol ya nan men-idonal. Mo AB ay kalasi nan basan nan makasapol, olay kompolmi ay kalasi nan basan nan men-idonal. Mo met A, B, owenno O, masapol ay paliso ay kalasi nan basan nan men-idonal. Wada nan sin-es-a ay olay paliso ay kalasi nan basa nan makasapol ya nan men-idonal, adida kayet mendinnawat owenno men-innaksiptal. Siya na nan masapol ay tistingen nan doktol. Omindiksiyon isnan bassit ay basan nan men-idonal isnan awak nan ipogaw ay makasapol ta obselbalena mo dawaten nan basana owenno awakna nan maited ay basa ken siya.

Id Bagyo, id Manila, ya isnan teken ay ili ay kad-an nan kananda en Bangkon di basa, mabalin ay olay teken ay kalasi nan basan nan men-idonal mo waday makasapol. Tay nan basa ay maidonal awnit omey maisokat isnan kalasi ay masapol isnan naay ay bangko nan Basa. Masapol ay waday maisokat is basa esapay makaala is basa isnan naay ay bangko.

Mo mamingsan, wada nan mentaltalabako isnan "Red Cross" ay men-an-anap is men-idonal is basa olay maid dadlos mangsasapol is basa isnan olas ay deey. Nan men-idonal, agtanda is kard(card) ay naisolatan nan ngadanda, nan kalasi nan basada, nan kinaad-ado nan indonalda ay basa, ya nan pitsa ay nin-idonalanda. Siya abes nan naay ay kard nan mabalin ay omey isokat isnan bangko. Masapol bawet ay maid nallos is lima ay tew-en enggana issan pitsa ay nin-idonalanda. Mamingsan ay maosal nan naay ay kard ngem mabalin abes ay osalen tako nan kard nan teken ay ipogaw. Mo maid mabalin is maisokat isnan bangko ay kaneg nan naay kard

owenno naidonal ay basa, wada nan mabalin ay malakowan isnan naay ay bangko ngem nanginangina.

Nan esa'y impolontanti ay ikkan nan doktol panggep isnan naay ay banag, iksaminenda ay gawis nan men-idonal isnan basada mo mabaelan nan awakda ay men-ibingay isnan basada. Isnan kaiksaminanda, awnit abes getken nan doktol nan kinaad-ado nan basa ay mabalin ay maala ken daida. Nan doktol, bomasolda mo somobla isnan kabaelan nan men-idonal nan alaenda ay basa. Mo abes nan men-idonal et waday sakitda is tibi (T.B.) ya nan teken ay kaegyay ay sakit, adi kabalin ay alaenda nan basana ay maited is teken ay ipogaw tay maiyalis nan sakit.

Wada nan tapina ay kananda en waday naboliw is sakitda enggana's nan nin-idonalanda is basada. Baken kapapatina. Waay bawet nailana. Nan abes tapina, kananda en ginmawigawis nan liknada, pinmigma nan awakda, inlogida ay komaen

dada pay tomaba. Datona nan tapin nan talaga ay manamnama ay risoltan nan men-idonalan is basa, ngem nan kayet nangnanglona ay nemnemen tako et nan kadadayaw ay ikkan ay tomolong isnan kakaasi ay makasapol ta baka siya nan makasalbal isnan biyagna.

## NAN PAGGAWISAN NAN PAGPAG

Esa ay ap-apalan nan teken ay ipogaw nan pagpag isnan ili tako. Baken kedeng di kinapintaa nan pagpag ay naayda mo di gapo dedan isnan adoado ay maala owenno itedna. Siya koma dana nan amed mangpapigsa ken datako ta ayyewan tako nan pagpag datako pay isalakan isnan kaengewanda. Nan kinaagpaysona, omanay nan pagpag ay mangpabaknang isnan probinsiya tako mo ayyowanan tako is osto. Nan naisolat ay naay panggep isnan paggawisan nan pagpag.

Nan pagpag esa ay menlagbowan. Waay ado nan mangtek isnan somil(sawmill) id Km. 102, Mount Data. Nan talabakowenda isna, kaiw ay maala isnan pagpag. Nan kompanya ay naay men-awat isnan ipogaw ay mentalabako et mo amed domakdake nan naay ay kompanya, omad-ado abes nan mentalabakowena. Isnan ib-an di ili, wada nan amed daddadakkel ay kompanyan di lamber. Nan

talabahadol datona amed ad-ad-ado et ado dadlo nan kasilalagbo.

Kagapowan nan maosal isnan mensaadán. Olay nan siminto ay baey, wada nan pangosalana isnan kaiw. Maosalda ay porma esada pay pay-en nan siminto. Intono kinmenteg nan siminto esada pay met-laeng kaanen. Kayatna ay ipaila ay adi aped tomakdeg nan siminto ay keg nan posti mo adi ona patakdegen nan tabla ay porma. Olay sino ay kalasin di masaad, waday-wada nan kaiw. Olay mo nan langlangtay, nan kasimintowan nan kalsa, ya nan nateketeken ay saad di bab-aey.

Nan pagpag, patedekena nan batawa. Nan tobon di kak-aiw isnan pagpag isopenda nan danom ay magapo isnan odan. Nan danom ay naayda daida nan tomayaw ay mangpatedek isnan naliliwes. Isonga id baba ay maid kaiwda is ad-ado, menpolloloos.

Nan kak-aiw isnan pagpag, isopen nan lamotda nan danom et imbis ta mendadawes isnan gin-ginawang ay omey id baybay, lomnek nan danom isnan lota.

Siya dana nan main-inot ay bomala et omey isnan paypayew tako datako pay inomen. Id Bayyo isnan sakop nan Bontoc, siya din kananda en magapowan di danom is maiwalas isnan ib-an di il-ili isnan Montanyosa. Tay id Bayyo ya nan sagsag-ena ay balbalyo, naposkol nan pagpagda isonga maid problemada is danom.

Nan pagpag menbaeyan nan an-animalis ay keg nan bango, ogsa, ya koykoyat. Madngemadnge nan kalnin di ogsa ya bango ay mataptapa ay magapo isnan ili id Natonin, Kalinga, Paracilis, ya nan ib-an di ili isnan Bontoc. Kananda en id Natonin et mo nagagetka ay en manganop, sobla nan kalinim. Tay nan ili òd ay naayda, mapagpag.

Gapo isnan pagpag, at-atik nan geday owenno maid pay ketdi. Tay nan lamot nan kak-aiw, ikakapetna nan lota et siya nan adida katekdagan. Esa pay, mo waday dakkal is odan, kaneg payong nan kak-aiw ay mangsalapa isnan odan et adi mendilitso ay ompa isnan lota ay men-gapowanan nan

kagdayanda.

Gapo isnan kinapintas nan pagpag, siya nan aliyen nan nateke-teken ay ipogaw ay en menboya. Nan omaliyan datona ado nan maibadanga Omona, menlakoda isnan masapsapo isnan ili tako. Kaspangaligan nan maab-abe owenno nan laklako isnan tindaan. Daet abes menbayadda isnan gobilno tako mo omalida ay mangboya isnan pagpag tako.

Nan pagpag salapaenda nan dagem. Waay wada ngatay lemlem is napigsay dagemna is inom-omdan isnan ili tako ngem egay tako pay laeng pinadpadas nan pigsan di dagem ay pinadpadasda isnan baba. Napigsa ay men-itayawna nan bab-aeay olay ngan di kadadakkeda. Tay ud id baba maid pagpag.

Nan maodi ay maibaga maipanggep isnan pagpag et nan maik-ikkan isnan ili tako ay adi onay ikaskason nan ipogaw. Siyana nan menniket. Nan niket ay maala isnan kaiw, ado nan kaosarana isonga wada nan asinti ay menlaklako is niket. Maiyey nan

niket isnan paktolya et mas-etda isnan maosal ay mangipasileng isnan kompolmi kaneg nan nateketeken ay alikamen isnan baey. Siya dana es dedan nan mangipasileng isnan papil. Mailaok dana isnan balnis(varnish) ay pala sileng. Adi makadadael nan menniket isnan kaiw tay nan ipogaw ay menniket, masapol ay maisolowanda ay gawis esada pay mapalobosan ay menniket. Dakkel abes nan maitolong tona isnan munisipyo tako tay tonggal esa ay kilo ay niket, wada nan persinto ay maited isnan munisipyo. Eyakana abes is menlagbowan mo gagagten ay menniket.

Siya dana nan maala isnan pagpag. Mabalin ay wadanto pay kayet mo is kaskasin ta waday am-amed maikkan is mangpagawis isnan pagpag. Isonga kawwanan tako nan pagpag. Adi tako segsegben. Mo waday poyowen tako is kaiw, datako't sokatan. Datako pay men-anap isnan teken ay kalasin di kaiw ta iddom tako ay mangis-ek isnan pagpag tako.

Wada nan kananda en Bureau of Forestry ay nang-  
adal isnan ikakkan di pagpag. Isna nan komdawan  
tako isnan teken ay kalasin di kak-aiw kaneg nan  
narra ay kananda en first class ay kaiw. Wadada  
pay nan tik(teak) ay kakekentegan ay daida kano  
nan masapo is bapor. Gawis kano ay maipangewna  
isnan lamlaminta tay adi kagkagpong. Mabalín pay  
ay wada nan ilikomindalda ay teken mo omey tako  
isnan opisínada. Nan Montanyosa, id Mount Data  
nan opisínan di Bureau of Forestry.

Ayyewan tako nan pagpag tay siya nan esa ay  
ibaknang tako.

PAMILI PALANING  
(Family Planning)

Dengnge-dengngen tako nan kanakananda en pamili palaning. Kateteken mo mamingsan nan pangdedengngan tako tay adi tako onay maawatan nan osto ay kayatna ay kanan.

Nan pamili palaning, wada nan gawgawis ay kaikwaniyana. Nan esa, nan kananda en "Population and Responsible Parenthood Education" isnan inglis. Nan kayat tona ay ibaga, nan mangipaawat ya mangipaneknek isnan kinabiyang owenno risponsibilidad nan ama ya ina ay mangipabala is an-akda, mangtalaken ya mang-ayowan ken daida, ya manglimitado is kabibilang di an-akda ta adida aped omanak is adoado ay adida mabaelan ay mangtalaken. Id wani, naay ngomina am-in nan masapol isnan batawa dapay daet lomigat nan kaanapanda. Nan nangnanglona ay gandat tona ay banag et nan ikkan di menpatowad is nalagsak ya

kadadayaw ay pamilya ya maayowanah ay gawis nan ongong-a.

Apay ngata nga wadana ay imandal nan gobilno tako ya nan teken ay nasyonis isnan lobong? Baken tako kedeng isnan Pilipinas is mangsapol isna, ngem datako nan esa ay kaamedan ay makasapol. Naayday tapin di lason owenno gapona ay maikomkompanya nan naay kananda en pamili palaning.

Nan esa, nalaka owenno napigsa nan ikkan nan kabibilang owenno papolasyon nan ipogaw isnan Pilipinas ay omado. Somobsobla nan ipogaw isnan Pilipinas dapay nan apit tako et adi omanay is adda-addayo ay mangpakan isnan am-in ay ipogaw isnan Pilipinas. Nan nasyon tako ay Pilipinas, adoado nan laklakowana ay makan ya nan tapin nan masapsapol tako isnan teken ay nasyonis ay kaneg nan ilin nan Sapon, id Amilika, ya nan daddoma pay ay nasyonis. Mo ngata maipasaldeng dana, ngan ngata nan esa kankanen nan adoado ay ipogaw isnan Pilipinas? Adi tako met maipabala nan omanay ay

kanen tako isnan Pilipinas. Waay naila tako  
issan namaidan di bagas et inmey pay ay simpoo nan  
lakon di esa ay salop. Am-amed ngata mo ad-ado  
tako isnan pamilya. Way olay nan menlaglagbo et  
kolang nan sowildoda. Mo mamingsan kaneg aped  
makmakwanina owenno mais-istolya en somobsobla nan  
ipogaw isnan Pilipinas ya komolkolang nan makan  
ngem mo nemnemen tako ay gawis, talaga ay tet-ewa  
ya siya nan talaga ay maal-alamid owenno mail-ila.

Apay abes nga somobsobla nan ipogaw isnan  
Pilipinas? Nan esa ay gapona, adi tako getken ya  
banolen nan manglimitado isnan an-ak tako. Basta  
aaaanak tako. Id wani, kaadowan ken datako ay  
inkomon ay maid oray kabaelanda nan anad-o nan  
an-ak tako. Nan abes naay da ay kanantako en  
midyo naidokkalan ya nan naayda ay wada dadlo nan  
kabaelanda, daida nan anat-ik nan an-akda. Baken  
met kitdi am-in tay nan esa ay tima nan naay ay  
pamilya palaning ay mentolong isnan

Kinarisponsibilidad di paryintis, mabalin ay iyanakda nan kabaelanda owenno namnamaenda ay matalaken, matalipato ay gawis, ya maitolong is gawis ay esada menbiyagan. Ta mo mabalin, gawis koma nan esada abes ikakkan ay mang-ilogi is pamilyada ta adida esa menligligat ay kaneg nan ligat tako id wani.

Mo adoado nan an-ak tako, aditako onay masango owenno makatalipato ken daida. Menpis-o-pis-ot tako datako pay madanadanagan is kanen tako is tapin di agew. Mo mamingsan, olay masaksakit nan ongong-a datako pay kayet ome y mentalabako owenno men-anap is ipakan tako ken daida. Datona nan esa ay dapay aped kaam-amasan owenno katkateyan nan ongong-a dapay abes kadagdagosan takò ay paryintis isnan batawa. Am-amed ngata mo adoado nan ongong-a daet waday maisina isnan ina owenno ama. Baken ngata kaseseg-ang nan ongong-a?

Mo abes masiken nan ongong-a ta waday

mensokil owenno dadloska et is ik-ikkana, mo mamingsan, aped tako kanan en olay daet baken kedeng siya is anak. Datako't baybay-an daida et menbalinda ay problema, baken kedeng isnan pamilya mo di ket isnan ili tako.

Baken ngata aped mak-makwani datona. Datona nan maik-ikkan idwani ay timpo. Datona abes nan esa ay gapona ay wada nan naay ay maikomkompanya is panggep di manglimitadowan is pabal-en ay an-ak.

Nan esang ay gawigawis isnan naay ay pamili palaning, adina ipasaldeng di omanakan di inin-a. Ado ay siyana nan pinang-awat tako isna ngem talaga ay baken. Nan esa ay mailikomindal isna, nan ikkan ay mang-iliwang is men-anakan ta adi koma menmii ay kaneg nan koniso. Gawis mo dadlo waday tolo, epat owenno madandan is tew-en esa pay kasin omanak. Awnit to masiken nan onga esa pay mainodiyen dapay abes nan ina, awnit pomigsa-pigsa nan awakna esa pay kasin omanak.

Adi dadlo abes magagala nan inin-a, imbis et ay maan-ando nan biyagda ay esa mang-ay-ayowan is an-akda.

Wada nan sin-es-a ay wada nan nilikliknada ay madi isnan nangpadasanda isna, ngem waay manmano na ay mapasamak. Siyana nan gapon a abes ay ado ay kalasi ay maosal owenno ikkan ay menpamili palaning. Mo adi kaibagay nan esa ay kalasi, sokatenda is teken owenno omibagada is teken ay soloten. Insignon to nan madawatan nan awak owenno masolotan.

Ado pay nan kaodoodom ay gawis ay mentolongan nan pamili palaning ay padasen ay ikkan. Wada et nan ado ay nangpadas isnan naay ay ili tako. Baken kababain ya lawana is ikkan.

Gawis mo entako bisitaen id kilinik tako id poblasyon dotako pay mensoot ken doktola ya san katalabakowana panggep tona ay banag. Awnit maayatanda ay mangibaga isnan ado pay ay paggawisan

tona. Siyana nan esa ay programada et kayatda ay  
ado koma nan makaawat ya mang-aksiptal ay  
mangikkan.

## ALOPLANO

Nan aloplano nan esay kapaspasan ay pagloganan idwani. Kanega iitaw di esa ompaan di aloplano id Sagada ngem wadanto nan timpo ay tomet-ewa. Nan linggwists tako id Bogang wada nan planoda ay menpasapo is ompaan di aloplano id Mabisil ngem awni od ta waday siping. Nangina nan mensapo is ompaan di aloplano tay masapol nan boldosel. Sinlibo ay pisos nan abang nan boldosel di gobilno id Bontoc isnan sin-agew et kedeng.

Waay nan ongong-a idwani nan esa mangganas ay menbiyahi is mininotos ay baken inoras mo men-aloplanoda ay omey id Bagyo, id Manila, owenno isnan teken ay probinsiya isnan Pilipinas. Pitoy olas nan tomotototokdowan isnan talak mo magapo id Sagada ay omey id Bagyo. Ngem mo tomayaw isnan aloplano, tolompoo ay minotos et kedeng. Epatpo ya lima ay minotos abes nan tomayawan mo magapo id Bagyo ay omey id Manila.

Wada nan PAL(Philippine Air Lines) ay aloplano ay mentaytayaw isnan natke-natken ay disso isnan Pilipinas. Wadada abes nan dadakkel ay PAL ay tomayaw id Amilika, Europa, ya nan teken ay nasyonis. Tet-eway nangina nan piliti isnan aloplano ngem ado nan ganasen. Mo tomayaw ay magapo isnan lota, makaolaw ay kaneg adi makaanges ngem mo wada id tag-ey, aye! maosdongan nan menbebgew ay palsowan Apo Diyos. Wadada es nan menbebgew ay babbabassang ay men-imis nan komaliyanda ay mangidya isnan masapol. Nan piliti isnan PAL ay magapo id Bagabag ay omey id Bagyo et ₱33.00. Nan magapo id Bagyo ay omey id Manila et ₱58.00. Nan ongong-a ay mentawen is wao ya nababbaba et gedwa nan pilitida. Adi menpiliti nan engnga ay masasakli. Nan es kalga, 18 ay kilo nan mailibli. Nan solokna mapilitiyan is P0.30 nan esay kilo mo magapo id Bagabag-Bagyo. Ngem mo magapo id Bagabag-Manila, P0.80 nan esay kilo.

Wada es nan kesay nan pilitin nan oskila ay menlogan isnan PAL. Nan baban-eg ay PAL makalgana nan 48 ay pasahiro. Nan dadakkel ay PAL makalgada nan 133 ay pasahiro. Nan napigsa ay nasyonis ay kaneg id Amilika, id Pransiya, id Great Britain ya id Germany, am-amed dadakkel nan aloplanoda. Nan kadadakkelan ay aloplano makalgana nan 490 ay pasahiro. Mendalalagsen nan aloplano tay landok nan nasapo ngem nan dagem ay omey isnan oson ya gowab nan payak nan aloplano et ipangatona daida id tag-ey dapay es bomadang nan makina ay mangidogos ya manggoyod et pomaspasanda ay tomayaw. Gomaggagawis nan sapowenday aloplano tay wada nan kinontisan di paktalyan di mensapsapo is aloplano. Kinontisan di kinapigpigsa ya kinabegew. Wada nan kalasin di aloplano ay ompa ya tomayaw isnan danom et kedeng. Wadada abes nan aloplano ay ompa isnan danom ya isnan lota. Nan es aloplano id wani, mabalina ay liwesen nan batawa isnan sin-agew. Wada nan mang-isab-at isnan gasolina id tag-ey. Wadada es nan dadakkel

ay aloplano ay nasapo ay pala kalga et kedeng isonga maid tokdowan. Nasapo nan segpan da ay dadakkel ta songgepan nan kalga.

Nan mannalon isnan nababaknang ay nasyonis osalena nan aloplano ay mangpasyal isnan nalawa ay dagana. Osalena nan aloplano ay mangbositsit isnan molana is pala patey di gege ya pala patey di logam. Nan aloplano es nan mang-iwakat isnan similya ya abono, ya mensapo is odan. Nan komersiyanti napasas nan nigosyona mo men-aloplano ay en mang-ilako isnan produktona kaneg nan komersiyantin di bayaya ya makan ay nalaka ay maengew. Nan impliyados di gobilno siawyan mo men-aloplanoda ay omey mangsilbi isnan sapaasap. Osalenda nan aloplano ay mangpatey isnan apoy ya mangpasyal isnan pagpag. Nan es polis osalenda nan aloplano ay mang-anap isnan kriminado ya naamas ay ipogaw. Nan es sosoldado osalenda nan aloplano ay mangitektag isnan bomba

ya isnan laban id tag-ey. Wadada pay nan tapin  
nan kaosalan di aloplano.

Dadama nan iyaman nan ipogaw isnan batawa  
kenda Wilbur ya Orivile Wright, sin-agi ay  
mikanikon di bisiklita tay daida nan nang-inbinto  
isnan aloplano isdin tew-en di 1903.

## Nan Leem di Aloplano

Cockpit - Nan makwani en kakpit(cockpit) siya nan kowalto isnan olon nan aloplano. Isnan kowalto ay naay, siya nan kad-an am-in nan makina ay mangipaandal isnan aloplano. Baken ang-angwani nan makinan nan aloplano. Naligat ay maiyispikal tay adoadoado nan kangidin ay nasoo-soop. Am-amed mos talak. Isnan kowalto abes ay naay siya nan kad-an nan tokdowan nan paylot(pilot). Nan paylot, siya nan dilibel nan aloplano. Dowa nan dilibel nan aloplano. Nan paylot, siya nan kananda en kapitan(captain). Daet wada nan kadwana ay kananda en Ko-paylot. Nan paylot, siya nan manggegeen isnan manobila. Menbinnadangda isnan ko-paylot ay mangipaandal, mangitolong ya mangkontrol tapno gawis nan ikkan nan aloplano ay mentayaw ya tapno ganasen nan pasailo nan biyasida. Ngem mo met teken ay aloplano ay makwani en "single engine" es-esa nan paylot tay

at-atik nan makoti isnan makina. Siya dana nan os-osalenda isnan anasag-en ay biyasi. Adi maka-ey isnan ad-adawi. Nan dadakke ay aloplano, wada abes nan makmakkey ay kananda en Flight Engineer. Nan es talabakon tona, bantayana nan ib-an nan makina ay adi mailak-am nan paylot ya nan ko-paylot ay ikkan.

Kitchen & Cargo Room - Nan kowalto ay maisned isnan kakpit, nagodwa et siya nan kosina ya mentean nan kalkalga. Isnan kosina, adida men-oto isdi. Tay nan makan naoto-oto isnan istasyon ay magapowan nan aloplano. Daet maisagasagana et kedeng san maidoldolinanda isnan kosina ay deey. Wada es dedan nan makina ay mangpatedtedek isnan mainom. Adoado nan kalasin di mainom ay wada isna. Mo ad-adawi nan omayam, pakanenda ka is ad-ado. Ngem mo as-asag-en agtandaka dedan ngem bassit ay basta tapno maid maowat. Mo maowatka bastaka menpaala. Adi kabayadan nan idyada ay makan isnan aloplano tay maitapi isnan piliti. Nan kagodwan nan kosina, kowalto ay mangipaypay-anda isnan kalkalga(cargo

room). Nan teteen ay kalga mabalin ay pay-en isnan silok nan tokdowan. Ngem nan dadakke ay kalga siya nan estenda ay mangkapin isnan kowalto ay naay. Nan kalga mo simpoo ya wao ay kilo, adi kabayadan. Baken es en nangina tay nan esa ay kilo mo id Manila nan ayena ay magapo id Bagabag, Nueva Vizcaya et epat ay pisitas nan esa ay kilo (PO.80). Mo id Bagyo nan ayena, tolo ay sais et kedeng(PO.30). Isnan ib-an di aloplano, wada nan kosina ya mentean di kalga isnan tangan nan awak nan aloplano owenno id obetna.

Nan mentokdowan nan pasailo - San aloplano ay nangisgepanda ken dakami dakedake. Siya nan kananda en "twin engine". Epatpoo ya wao nan laonena ay pasailo. Ngem san kanan san nin-ispikal isnan aloplano, kateteenan kayet di isnan aloplanoda. Wada nan om-omey id Cebu et singgasot ya tolompoo ya tolo nan malaona ay pasailo. Kotson nan tokdowan ay wada nan lamisaanda ngem enggana ay maosal esada pay goyoden. Wada abes

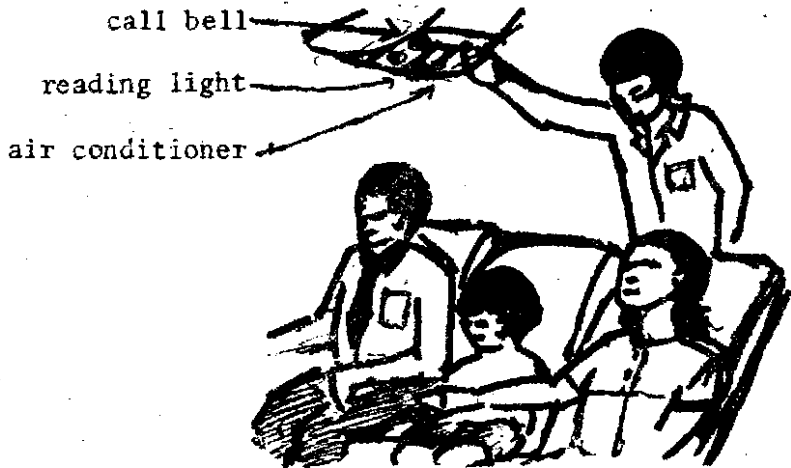
nan kolti isnan am-in ay tokdowan. Nan kolti ay naay osalenda isnan osto ay mentayawan nan aloplano tay napigsa nan kiwegna mo tomayaw ay magapo isnan lota. Siya dedan isnan ompaanda.

Isnan leem nan aloplano, wada abes nan makwani en "service panel" ay maikakabit isnan ngaton nan tokdowan. Nan mentetee et silaw, palaayag, ya nan pala dagem. Mo labi daet basta itamed san pala silaw daet pomat-a. Mo es mapoosan nan pasailo ya laydena nan dagem dana et itamed san pala dagem. Wada abes nan goma isnan aloplano ay osalen mo waday aksidinti ta matekdag isnan danom ta mo adi tako getken ay menlamew, siya nan mangisalbal.

Isnan leem abes nan aloplano wada dedan nan kasilyas. Isnan obet nan aloplano nan kad-an tona. Mo basta waday mensaldengan nan aloplano, siya nan mangdalosanda isnan kasilyas ay naay. Siya na nan ikakkan nan leem nan aloplano.

Nan aloplano, wada abes nan mangat-atindal isnan gomawisan nan pasailo. Datona nan makwani en "Flight

Attendants" owenno "stewardesses." Datona nan mangisilbi isnan mainom, makan, ya ib-an nan maosal. Mo waday masapol mo bastaka itamed nan palaayag ay wada issan "service panel", et awnit omeyda ay mang-ila ken sik-a. Babbabassang dana ay menbebgew. Masapol ay nalaingda pay ay mangay-ayo isnan pasailo tapno gawis nan menbiyasiyanda.



Serbis Panel  
(Service Panel)